

Regionálna inovačná stratégia Košického samosprávneho kraja – analytická časť

Predkladaná Vstupná analýza – I. etapa obsahuje zistenia o MSP Slovenska a regiónu KSK, ich štruktúry. Dopĺňa ju o analýzu dát zozbieraných v on-line dotazníkoch a kvalitatívnych rozhovoroch v rámci realizovaných výskumno-inovačných projektoch 7. RP projektov MAPEER a KNOWBRIDGE a štatistických šetrení. Výsledky tejto vstupnej analýzy sa týkajú hlavne MSP. Obsahuje ich charakteristiky, potreby a identifikované prekážky v inováciách, s ktorými sa stretávajú v rámci podnikateľského života na Slovensku, a MSP so špecifickým zreteľom v Košickom samosprávnom kraji. Vstupná analýza má za úlohu poskytnúť základné východiská pre návrh a smerovanie nosných aktivít v rámci pripravovanej Regionálnej inovačnej stratégie Košického samosprávneho kraja pre roky 2013-2020 a tým prispieť k naplneniu vízie KSK v tejto oblasti, t.j. pripraviť cestu pre malé a stredné podniky na inovačnú trajektóriu, zapojiť ich do programov výskumu a vývoja a posilniť spoluprácu univerzít, podnikateľského prostredia a verejnej správy.

V súčasnosti konkurencieschopnosť a atraktivita SR je založená najmä na cenových faktoroch. Regióny v SR vrátane KSK zaostávajú za vyspelými regiónmi / krajinami v oblasti inovácií a účinnosti transferu výsledkov VaV do inovačných procesov. Účinnosť slovenských MSP pri zavádzaní inovácií je nepatrne vyššia než polovica priemeru krajín EÚ 27. Inovácie v MSP na Slovensku sú v prevažnej miere založené na základe nákupu technologických a technických riešení, komplexne prijatých od zahraničných firiem. Pokiaľ ide o obmedzené finančné a ľudské zdroje v MSP, je pre nich naozaj dôležité, aby sa mohli zúčastniť výskumu, vývoja a inovácií v rámci klastrových iniciatív a pripravovaných technologických inkubátorov. Tu zatiaľ zaznamenávame minimálnu štátnu pomoc pre klastrové iniciatívy na rozdiel od susedných krajín. Klastre sú podporované predovšetkým individuálne v regiónoch Slovenska, aj keď nie sú zodpovedné za podporu VaV a inovácií.

- Podľa Európskeho Inovačného Rebríčka 2009-2010, inovačný rast v Slovenskej republike je v „kategórii umiernených novátorov“ stredne veľký s inovačnou výkonnosťou pod priemerom krajín EÚ27. Vynaložené náklady na výskum a vývoj ako významný faktor podpory hospodárskeho rozvoja krajiny nie sú na Slovensku príliš vysoké. Slovensko patrí ku krajinám s najnižším podielom výdavkov na VaV na HDP v EÚ27 (Eurostat 2010). V roku 2008 dosiahol 0,47% na HDP (316,5 mil Eur). V absolútnej hodnote sa síce výdavky na VaV v posledných niekoľkých rokoch zvyšovali, ale ich podiel na HDP klesal (v roku 2004 tvorili 0,52% z HDP). V rámci všetkých odvetví hospodárskeho sektora náklady na výskum a vývoj sa podieľali 0,20% z HDP, vládne výdavky 0,15% HDP a výdavky vysokého školstva 0,11% HDP. V roku 2009 v porovnaní s rokom 2004 podiel výdavkov podnikov na HDP sa znížil o 0,04 percentuálneho bodu (p.b.)
- Najvyšší objem celkových výdavkov na VaV bol financovaný zo štátneho rozpočtu (52,3%), z podnikateľských zdrojov (34,7%), zo zahraničných zdrojov 12,3% a z iných zdrojov iba 0,7%. V porovnaní s rokom 2004 podiel vládnych a podnikateľských zdrojov sa znížil a naopak podiel cudzích zdrojov zvýšil o 8 p.b. (ŠÚ SR 2009). U MSP výdavky na inovácie založené na výskume a vývoji dosiahli na Slovensku 1,5% z obratu podnikov a v porovnaní s rokom 2004 sa zvýšila ich hodnota o 0,8 p.b. (ŠÚ SR 2007).
- Slovenská ekonomika dosahuje v súčasnosti nízku úroveň komercializácie výsledkov výskumných inštitúcií a tiež nízku úroveň úspešnosti podnikového výskumu a vývoja. V roku 2006 na 1 milión obyvateľov Slovenska bolo podaných iba 6,1 Európskych

patentových žiadostí a v roku 2008 bolo na 1 miliónov obyvateľov registrovaných iba 31,1 nových ochranných značiek. Oba tieto ukazovatele sa od roku 2004 zvyšujú. Slovenská republika je krajina s nižším relatívnym počtom publikovaných vedeckých publikácií v oblasti výskumu. V roku 2007 ukazovateľ 0,36 na 1000 obyvateľov (EIS 2009).

- **Slovensko je malou otvorenou ekonomikou a jej konkurencieschopnosť je závislá na vonkajšej spotrebe** v rámci eurozóny. Podiel vývozu výrobkov a služieb na HDP dosiahol podľa ŠU SR v roku 2008 82,6%. Vzhľadom k priamym zahraničným investíciám a dovozu technológií percento vývozu stredne vysokých a vysokých technológií výrobných pobočiek sa od roku 2004 zvýšil o 8,6 p.b. na 61,5% v roku 2008. Zamestnanosť v tomto sektore v roku 2008 v úhrne viazala 10,3% pracovnej sily a od roku 2004 sa zvýšila o 1,8 p.b. Export služieb náročných na vedomosti rástol tiež, ale v roku 2007 dosiahol iba 20,3% exportu služieb celkom, zatiaľ čo zamestnanosť v sektore bola 10,5% (EIS 2009).
- Čo sa týka kvality ľudských zdrojov od roku 2011 je viditeľné postupné zlepšovanie. Z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov je 18,4% s vysokoškolským vzdelaním, 41,2% so stredným vzdelaním, 37,2% vyučených a 6,7% so základným vzdelaním alebo bez vzdelania. Od roku 2000 počet obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním vzrástol v roku 2008 o 4,8 percentuálneho bodu (ŠU SR 2009). V Košickom kraji je podobný trend vývoja vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva (podľa výberového zisťovania pracovných síl). Mierne sa znížil podiel obyvateľov s nižším stredným vzdelaním na 31%, obyvateľov s úplným stredným vzdelaním v roku 2011 bolo 44%. Zvýšil sa počet vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov z 12,9% v roku 2008 na 16,2% v roku 2011.

Čiastkové vstupné analýzy z realizovaných výskumných projektov o inovačnom podnikateľskom prostredí na národnej a regionálnej úrovni v kraji nás viedli **k trom hlavným záverom:**

PO PRVÉ: Preukázalo sa, že tak ako v iných európskych krajinách, malé a stredné podniky zohrávajú v Slovenskej republike i v Košickom samosprávnom kraji nezastupiteľnú úlohu vo **vytváraní nových pracovných miest** a podieľajú sa na ich vyváženom rozvoji. V porovnaní s ostatnými európskymi krajinami výkonnosť našich MSP v aplikácii inovácií je len niečo málo vyššia ako 50% priemeru krajín EÚ27. Vo firmách sa uplatňujú hlavne výrobkové inovácie alebo inovácie procesov a až následne marketingové alebo organizačné inovácie. Najvyššou nákladovou položkou u MSP boli inovácie spojené s obstarávaním nákupu strojov a zariadení. Interne vedený výskum a vývoj vo firmách nie je dostatočne valorizovaný a nie je dostatočne prepojený s externým prostredím (univerzity, ústavy SAV, klastre, technologické platformy ...). Firmy včas nezistili, že dostatočná spolupráca môže zlepšiť ich inovačné aktivity a prostredníctvom nich ich konkurenčné postavenie na trhu. Napriek nedotiahnutej diverzifikácii priemyslu analýza ukázala na to, že Slovensko a Košický samosprávny kraj má základňu pre kľúčové sektory ako sú IKT, nové materiály, zelené technológie, biotechnológie, nanotechnológie a nanomateriály.

PO DRUHÉ: Podľa zistení z prieskumov rozhovorov so zástupcami firiem, inovácie, výskum a vývoj považujú za rozhodujúci faktor pre ich korporátny úspech. Výsledky poukazujú, že VaV programy aktivizujú najmä tie firmy, ktoré zakladajú svoju konkurencieschopnosť a inovačnú výkonnosť predovšetkým na základe inovačných aktivít ich podnikateľského sektora. To platí pre všetky veľkosti firiem, ale najmä pre väčšie firmy. Ak porovnáme účasť na programoch výskumu a vývoja u skupiny tzv. „aktívne“ zapojených a skupiny tzv. „ne-

aktívnych“ spoločností s tým či majú aktuálnu stratégiu výskumu a vývoja, či majú výskumno-vývojové oddelenie a či majú ochranu duševného vlastníctva (v angl. „IPR“ – Intellectual Property Rights), zistíme, že u väčšiny firiem, ktoré patria do skupiny „aktívnych“ sú vypracované vlastné inovačné stratégie, vytvorili si za účelom inovácií, výskumu a vývoja vlastné oddelenie výskumu a vývoja a mali zabezpečenú patentovú ochranu.

PO TRETIÉ: Väčšina firiem vo výskumných a vývojových programoch je zapojená viac v národných programoch, ako v medzinárodných. Analýza zapojenia v rámci ukončených a živých výskumno-vývojových programoch identifikovala u MSP viacero benefitov.

Tvorba nových produktov, služieb, procesov bola zdôraznená ako najväčšia získaná výhoda, nasleduje zvýšenie konkurencieschopnosti, obratu a ziskovosti a prehĺbenie vedomostí a zručností. Na druhej strane dôvody neúčasti na domácich programoch výskumu a vývoja v skupine „*ne-aktívnych*“ spoločností boli najmä “byrokratický” prístup k žiadostiam, časovo dlhé postupy hodnotenia inovačných projektov, nevhodné všeobecné ekonomické podmienky a netransparentné postupy hodnotenia projektov. Zníženie administratívnej záťaže podnikateľa vnímajú ako ich najväčšiu potrebu, ktorá im môže pomôcť k účasti na programoch výskumu a vývoja v každej etape projektu.

NA ZÁKLADE TOHTO SÚ SFORMULOVANÉ VSTUPNÉ ODPORÚČANIA PRE REGIONÁLNE INOVAČNÉ POLITIKY MSP:

- ✓ Zapojiť malé a stredné podniky do procesu tvorby verejných inovačných politík a programov
- ✓ Uľahčiť prístup k financovaniu z externých finančných zdrojov / a prístupu k rizikovému kapitálu
- ✓ Vytvoriť / zvýšiť daňové stimuly pre malé a stredné podniky, ktoré vyvíjajú výskumné a vývojové činnosti
- ✓ Zjednodušiť účasť na domácich programoch výskumu a vývoja
- ✓ Vytvoriť podmienky pre širšie zapojenie našich firiem a univerzít do medzinárodných výskumných a inovačných programov a projektov
- ✓ Dobudovať a sfunkčniť kvalitnú technickú a technologickú infraštruktúru v kraji
- ✓ Vypracovať opatrenia na podporu prístupu na trh a rýchlejšieho komerčného využitia výsledkov výskumu a vývoja
- ✓ Zlepšiť informácie o programoch výskumu a vývoja tak, aby MSP lepšie pochopili ich výhody
- ✓ Podporiť koncept otvorenej inovácie

Vypracovali: Ing. Peter Ťapák

Ing. Marek Mitterpák

Ing. Viera Dulinová